

ERGENLERİN SİBER ZORBALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING ADOLESCENTS' CYBERBULLYING LEVELS

Anıl KELEŞ², Özlem TAGAY³

Başvuru Tarihi: 04.09.2024 Yayına Kabul Tarihi: 30.01.2025 DOI: 10.21764/maeuefd.1543367

Özet: Bu araştırmanın amacı ergenlerin siber zorbalık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu değişkenler ergenlerin, cinsiyet, algılanan ebeveyn tutumu, günlük internet kullanım süresi, ebeveynin internet kullanım durumu ile ergenlerin internet kullanımının kontrolü olarak belirlenmiştir. Betimsel tarama modeli kullanılan bu araştırmanın çalışma grubu Isparta ilinde eğitimlerine devam eden 430 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler, Özdemir ve Akar (2011) tarafından Türk kültürüne uyarlaması yapılan “Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığını Tarama Ölçeği” ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Bulgulara göre, ergenlerin siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma düzeyleri cinsiyete, algılanan ebeveyn tutumuna, günlük internet kullanım süresine, ebeveyninin internet kullanım durumuna ve ergenin internet kullanımının kontrolüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklılık, erkekler, ebeveynlerinin tutumlarını tutarsız olarak algılayanlar, günlük 4 saat ve üstünde internet kullananlar, ebeveyni aşırı teknoloji kullananlar ile internet kullanımı kontrol edilmeyenler lehine gerçekleşmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Ergen, Zorba, Kurban, Zorbalık, Siber Zorbalık.*

Abstract: This research aims to examine the cyberbullying levels of adolescents in terms of various variables. These variables were determined as adolescents' gender, perceived parental attitudes, daily internet usage time, parents' internet usage status, and the control of adolescents' internet usage. The study group of this research, which used a descriptive survey model, consists of 430 high school students continuing their education in Isparta province. Data were collected using the "Cyberbullying and Online Aggression Survey Instrument" adapted to Turkish culture by Özdemir and Akar (2011), and a personal information form developed by the researchers. Independent sample t-test and one-way analysis of variance (Anova) were used in the analysis of the data. According to the findings, the levels of being a cyberbully and a cyberbully victim in adolescents differ significantly according to gender, perceived parental attitude, daily internet usage time, parents' internet usage status, and the control of adolescents' internet usage. This difference is in favor of those who were males, those who perceived their parents' attitudes as inconsistent, those who used the internet for 4 hours or more per day, those whose parents used excessive technology, and those whose internet use was not controlled.

Keywords: *Adolescent, Bully, Victim, Bullying, Cyberbullying.*

¹ Çalışmanın özeti, 2. Uluslararası 21. YY. Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, proleter_07@hotmail.com

³ Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, ozlemtagay@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9821-5960

Giriş

Ergenlik dönemi bireyin bedensel, cinsel, sosyal, duygusal ve kişisel alanlarda yaşadığı farklılaşmayla karakterize bir dönemdir (Kulaksızoğlu, 2000). Bu dönemde ergen, akranlarıyla yeni ve olgun sosyal ilişkiler geliştirmeye, toplumsal roller kazanmaya, duygusal özerkliğini elde etmeye ve kariyer gelişimini olgunlaştırmaya dayalı gelişim görevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır (Erden ve Akman, 2012). Dönem itibariyle aile etkisinin azalıp, akran etkisinin arttığı ergenlikte, ergenin ebeveyni ile yaşadığı çatışmalar karamsarlık deneyimlemesine, olumsuz kimlik örüntüleri benimsenmesine, taşkınlık ya da antisosyal davranışlar sergilemesine yol açabilmektedir (Öztürk, 2004). Ergenlik dönemi suça yönelme, saldırganlık ve davranım sorunları gösterme açısından diğer gelişim dönemlerine kıyasla daha fazla ön plana çıkan bir aralıktır (Kaplan ve Aksel, 2013). Bu dönemde artan risk alma isteği ve dürtüsellik, zorbalığın (Bhat, 2008) ve şiddet eğiliminin (Tarhan, 2010) yoğun olarak yaşanmasına neden olmaktadır.

Zorbalık, şiddet şemsiyesi altında kategorize edilebilen bir olgudur. Son zamanlarda sıklıkla şahit olunan bu olgu, güçlü kişi ya da kişilerce daha güçsüz olanlara yapılan sistematik ve zarar verici eylemleri nitelendirmektedir (Gürhan, 2017). Taraflar arasında fiziksel veya psikolojik güç dengesizliği bulunan bu olguda, güçlü olanın güçsüze süreklilik arz edecek şekilde bilerek ve isteyerek saldırıda bulunması durumu vardır. Bu saldırı eylemi, fiziksel, sözlü ya da psikolojik yıldırma şeklinde ortaya çıkarken, güçsüzün korku ve endişe yaşayarak olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Olweus, 1993). Akran zorbalığı sonuçları itibariyle maruz kalan bireylerin öz saygısında ve benlik algısında düşüş, akademik olarak gerileme, devamsızlık ve okul terki yaşama gibi sonuçlara yol açabilmektedir. En dikkat çekici yanı ise zorbanın kendisinin de yardıma ihtiyacı olması ve zorbalık yapmasının temellerinde yer alabilecek psikolojik problemlerin varlığıdır (Doğan, 2022). Zorbalık tiplerini ve gerçekleşme durumlarını bir arada ele alan Aslan ve Polat (2023), zorbalığın fiziksel (vurma, itme), sözel (azarlama, küçük düşürme, lakap takma) ve sosyal (dışlama, görmezden gelme) şekillerde doğrudan ya da dolaylı yöntemlerle yüz yüze ya da siber ortamlarda yapıldığını ifade etmektedirler.

Geleneksel zorbalık ile yakından ilişkili olan siber zorbalık herkes için önemli bir risk unsuru haline gelmiştir (Li, 2007). Özellikle son yıllarda gelişen teknolojinin aşırı ya da denetimsiz kullanımının sonucu olan siber zorbalık (Türk ve Şenyuva, 2021), ergenlerin interneti yoğun kullanımı nedeniyle yaygın bir sorun halini almıştır (Gohal ve diğ., 2023; Li, 2007). Siber

zorbalık kökenleri itibariyle geleneksel zorbalığa benzerken, temel fark zorbalığın bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla sanal ortama taşınmasıdır (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Siber zorbalık, kendisini savunamayacak durumda olan bireylerin, kişi ya da gruplar tarafından elektronik iletişim yollarıyla zaman içinde tekrarlayan biçimde rahatsız edilmesidir (Smith ve diğ., 2008). Bu yönüyle siber zorbalık, elektronik ortamda yapılan kasıtlı ve yineleyen bir zarar verme eylemi olarak nitelendirilebilir. Bu durum ortaya çıkan zararın sıklığını, derinliğini ve kapsamını genişletmektedir. Geleneksel zorbalığın temelinde yer alan fiziksel güç sahibi olma ya da sosyal olarak popülerite kazanma motivasyonu, siber zorbalıkta yerini teknolojiyi iyi kullanabilen kişi olma yönünde dönüştürmüştür. Böylece zorba, geleneksel zorbalığın aksine sanal ortamda açık bir zevk ve kazanç elde edebilmek için saldırganlaşmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2006). Bu saldırganlık zorbanın üstünlük kurma ihtiyacını karşılamakta, bireyler gerçek hayatta görmedikleri ilgiyi bu yolla kazandıkları için yanlış davranışları pekişmektedir (Dilmaç, 2009).

Siber zorbalık, cep telefonları, e-postalar ve farklı iletişim platformları üzerinden gerçekleşirken, en önemli özelliği anonimliğidir. Siber zorbaların kimliğini gizleyebilmesi ve karşılaşılabileceği sonuçlardan kurtulabilmesi olarak dikkat çeken anonimlik, mağdurların zorbaları tanıyamamasına zemin hazırlayarak zorbalığı teşvik edici olabilmektedir (Li, 2007). Zorbalığın artışıyla internet kullanımının artışı önemli bir risk faktörü olduğunu vurgulayan Smith ve diğerleri (2008), öğrencilerin, başkalarının üzerinden eğlenme ve akranları arasında sosyal prestij kazanma güdüsü ile siber zorbalık yapabileceğini ifade etmektedir. Varjas, Talley, Meyers, Parris ve Cutts (2010) tarafından lise öğrencilerinin siber zorbalık motivasyonlarını incelemek amacıyla yapılan araştırmada içsel ve dışsal motivasyonların etkili olduğu görülmüştür. İçsel motivasyonlar 10 farklı alt başlıkta incelenmiş olup bunlar; yönlendirilmiş duygular, kendini daha iyi hissetme isteği, can sıkıntısı, intikam alma duygusu, kendini koruma, kıskançlık, onay arayışı, yeni bir kişilik denemesi ve anonimlik olarak ortaya koyulmuştur. Dışsal motivasyonlar ise kurbanın kişisel özellikleri ve duruma özgü şekillenebilen hedef yönelimli nedenlerdir. Araştırma sonuçlarına göre siber zorbalıkta içsel motivasyonlar dışsal motivasyonlardan daha çok tercih edilmektedir. Akgül (2020) tarafından siber zorbalığın nedenlerine dönük yapılan kuramsal temelli derleme çalışmasında ise bu süreçte farklı faktörlerin etkili olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre çevrenin zorbalığa yaklaşım tarzı, çevrimiçi ortamlarda içsel sansürün düşüşü, kişinin yapısı ve psikolojik durumu (empati düzeyi, dürtüsellik), içinde bulunulan durumsal özellikler

(akran etkisi, ebeveyn tarafından kontrol edilmesi), çevrimiçi ortamın özelliklerine yönelik edinilen öğrenmeler ve bunların yansımaları ile deneyimlenen yaşantısal zorluklar ve kayıplar bireylerin siber zorbalık davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca aile içinde olumsuz rol modellerin bulunması, internetin kullanımına sınır koyulmaması ve denetim eksikliği yaşanması, ebeveynle çatışma, iletişimsel ve ilişkisel sorunlar siber zorbalıkla ilgili riskleri daha da artırmaktadır (Li, 2010).

UNİCEF (2019) tarafından 15-24 yaş aralığındaki bireylerle ilgili yapılan açıklamada, dijital platformlarda görülen siber zorbalık, şiddet ve dijital tacizin yoğunlaştığı ve bu durumun söz konusu bireylerin %70,6'sını mağdur ettiği ifade edilmiştir. Siber ortamda zorbalıların saldırısına maruz kalan bireyler, rencide edilerek utanç ve korku yaşamakta, dışlanarak yalnızlaştırılmaktadır. Üstelik zorbalı, etraflarında yer alan diğer bireylerin de kurbanı saldırmalarına ortam sağlamaktadırlar. Seyirci kalmanın ötesinde sürece dahil olan diğer bireyler sorunun daha da büyümesine neden olmaktadır (Balaban Salı, Ergün Başak ve Baştürk Akça, 2015). Siber zorbalık, sonuçları itibarıyla kaygı, stres, depresyon, intihar düşünceleri ve akademik başarıdaki düşüş ile ilişkili görülmektedir (Gohal ve diğ., 2023). Siber zorbalığa maruz kalan bireyler, psikolojik olarak olumsuz etkilenmekte, bu etkilenme fiziksel boyuta taşınarak somatizasyon bozukluğuna yol açmaktadır (Horzum ve Ayas, 2014). Siber zorbalığın, düşük iyilik hali, zayıf sosyal uyum, psikolojik rahatsızlıklar ve fiziksel semptomlar olmak üzere dört farklı alanda yansımaları bulunmaktadır. Mağdur kişiler olumsuz duygu durumlar ve düşük benlik saygısı gibi psikolojik sağlığıyla ilgili olumsuzluk yaşarken; yalnızlık, sosyal çevreden memnuniyetsizlik ya da okuldan uzaklaşma gibi sosyal uyumu bozan risklerle de karşılaşmaktadırlar. Ayrıca bireyler kaygı, depresyon ya da intihar düşünceleri içeren psikolojik sorunlar ile fiziksel rahatsızlık olarak ortaya çıkan psikosomatik belirtiler yaşayabilmektedirler (Rigby, 2003). Sonuç olarak siber zorbalığın ruh sağlığı üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, konunun ayrıntılı incelenmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir (Parris, Varjas ve Meyers, 2014).

Ergenlerin gelişimsel olarak kendilerinde meydana gelen değişimlere uyum sağlama çabası, sosyal olarak aile-arkadaş ekseninde ortaya çıkan değişiklikler ve sosyal çevresinde kendisine bir yer ve kimlik oluşturma gayreti yoğun olarak karşılaştığı zorluklardır. Bu zorlukların üstesinden gelmeye çalışan ergen, riskli durum ya da kişilerle sıklıkla karşılaşmaktadır. Ayrıca büyüyen

akran etkisi sonucunda onay arama, bir grubun parçası olmaya çalışma ya da güçlü görünme arzusu gibi motivasyonlar, gelişen teknolojik imkânlarla birlikte farklı bir düzlemde yaşanmaktadır. Ortaya çıkan bu riskler karşısında ergenlerin özdenetim becerilerini güçlendirmek ve olumlu gelişimlerini desteklemek önemli bir hal almaktadır. Ayrıca gelişen teknolojik imkanların kontrollü kullanımı, çocuk ve ergenlerin siber ortamlarda kendisini koruyabilmesi ve doğru yardım mekanizmaları hususunda farkındalık kazanması önemli gerekliliklerdir. Bunun için siber zorbalığın kapsamlı incelenmesi, zorba ve mağdur yönlerinin birlikte değerlendirilerek risk faktörlerinin irdelenmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle mevcut araştırmada ergenlerin siber zorba olma ve zorbalığa maruz kalma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu değişkenler cinsiyet, algılanan ebeveyn tutumları, günlük internet kullanım süresi, ebeveynin internet kullanım durumu ve ergenin internet kullanımının kontrol durumu olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda ergenlerin siber zorbalık ve mağduriyet durumları analiz edilecektir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Nicel araştırma türünde olan bu çalışma, betimsel tarama modeliyle tasarlanmıştır. Betimsel tarama modelleri, daha önce gerçekleşmiş ya da halen gerçekleşmekte olan durumları olduğu gibi betimleyen yaklaşımlardır (Karasar, 2008).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Isparta ili genelindeki eğitim kurumlarında eğitim öğretime devam eden 430 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu yapılandırılmadan önce Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 03.04.2024 tarihinde etik kurul raporu (Karar No: GO 2024/258) alınmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilirliği sağlamak amacıyla uygun örnekleme yöntemi (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2023) kullanılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından yüz yüze toplanmış, veri toplama aşamasında katılımcıların gönüllülüğü göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmaya 8 farklı ortaöğretim kurumu dahil edilmiş olup, çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 118'i (%27,5) 9. sınıf; 112'si (%26) 10. sınıf; 102'si (%23,7) 11. sınıf ve

98'i (%22,8) 12. sınıf düzeyindedir. Çalışma grubunun %43,7'si kız, %56,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcılar 13 ile 18 yaş aralığında yer almakta olup, katılımcıların yaş ortalaması 15,6 olarak gerçekleşmiştir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Özdemir ve Akar (2011) tarafından Türk kültürüne uyarlaması yapılan “Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığını Tarama Ölçeği” kullanılmıştır. Hinduja ve Patchin (2009) tarafından geliştirilmiş olan “Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığını Tarama Ölçeği”, siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma isimli iki alt ölçekten meydana gelmektedir. Ölçeğin orijinal formunun güvenilirliği siber zorba olma alt ölçeği için .87, siber zorba kurbanı olma alt ölçeği için .74 olarak hesaplanmıştır (Özdemir ve Akar, 2011). Özdemir ve Akar (2011) tarafından yapılan uyarlama çalışmalarında ölçeğin iki faktörlü yapısı doğrulanmış, siber zorba olma alt ölçeğinin açıkladığı varyans 71.30; siber zorba kurbanı olma alt ölçeğinin açıkladığı varyans ise 40,78 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik analizleri sonucunda siber zorba olma alt ölçeğinin Cronbach-Alfa güvenilirlik katsayısının .94; siber zorba kurbanı olma alt ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise .79 bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin orijinal formu ile uyumlu sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur (Özdemir ve Akar, 2011). Ölçeğin mevcut çalışmada güvenilirliği siber zorba olma alt ölçeği için .91; siber zorba kurbanı olma alt ölçeği için ise .85 olarak tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan değişkenler ise araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu doğrultusunda toplanmıştır. Bu değişkenler, cinsiyet, algılanan ebeveyn tutumları, günlük internet kullanım süresi, ebeveynin internet kullanım durumu ve ergenin internet kullanımının kontrol durumu olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Analiz sürecinden önce elde edilen verilerin uç değer ve normallik varsayımına ilişkin kontroller yapılmıştır. Tek değişkenli uç değer incelemesi yapmak için maddelerin z değeri hesaplanmıştır. Uç değerlerden söz etmek için z değerlerinin +3 ile -3 sınırları dışında bulunması gerekmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Yapılan uç değer incelemesinde 5 kişinin verileri, analiz dışında bırakılmıştır. Verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediğini belirlemek

amacıyla maddelerin basıklık ve çarpıklık değerleri analiz edilmiştir. Yapılan analizde siber zorba olma puanlarının çarpıklık katsayısı ,52; basıklık katsayısı 1,56 ve siber zorba kurbanı olma puanlarının çarpıklık katsayısı ,79; basıklık katsayısı 1,40 olarak tespit edilmiştir. Verilerin normallik varsayımını karşılamada çarpıklık katsayısı (± 2) ve basıklık katsayısı (± 7) arasında yer alabilmektedir (Finney ve Distefeno, 2006). Dağılımın normallik varsayımı sağlandığı için veriler üzerinde parametrik teknikler uygulanmasına karar verilmiştir. Analizler bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) teknikleri kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

1. Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Düzeyleri

Ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de; siber zorbalık ve mağduriyete ilişkin frekans dağılımları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Puanları

Siber Zorbalık/Mağduriyet	N	Ortalama	S
Siber Zorba Olma	430	11,19	4,53
Siber Zorba Kurbanı Olma	430	11,29	5,27

Tablo 1’e bakıldığında ergenlerin siber zorba olma ortalamasının 11,19; siber zorbalık kurbanı olma ortalamasının ise 11,29 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2.

Ergenlerin Siber Zorbalık/Mağduriyete İlişkin Dağılımları

Siber Zorbalık/Mağduriyet	N	%
Siber Zorbalığa Şahit Olma	206	47,9
Siber Zorba Kurbanı Olma	125	29,1
Son 1 ay içerisinde Siber Zorba Kurbanı Olma	58	13,5
Son 1 ay içerisinde Siber Zorba Olma	95	22,1

Tablo 2 incelendiğinde ergenlerin %47,9'unun en az bir kez başkalarının maruz kaldığı zorbalık durumuna şahit olduğunu; %29,1'inin daha önce en az bir kez zorbalığa maruz kaldığını; %13,5'inin ise son bir ay içerisinde zorbalık kurbanı olduğunu göstermektedir. Mevcut verilere göre ergenlerin %22,1'i ise son bir ay içerisinde en az bir defa zorbalık eylemi gerçekleştirmiştir.

2. Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Ergenlerin Cinsiyete Göre Siber Zorbalık/Mağduriyet Düzeyleri

	Cinsiyet	N	Ortalama	S	t	p
Siber Zorba Olma	Kız	188	10,48	3,46	-2,652	,008*
	Erkek	242	11,74	6,29		
Siber Zorba Kurbanı Olma	Kız	188	10,82	3,36	-1,985	,048*
	Erkek	242	11,65	5,25		

*p<.05

Tablo 3'e bakıldığında ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalık kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılaştığı gözlenmektedir. Bu farklılık siber zorbalıkta da siber mağduriyette de erkekler lehine gerçekleşmiştir.

3. Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Düzeylerinin Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre İncelenmesi

Ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin algılanan ebeveyn tutumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarına Göre Siber Zorbalık/Mağduriyet Düzeyleri

	Ebeveyn Tutumu	N	Ortalama	S	F	p	Anlamlı Fark
Siber Zorba Olma	Aşırı Koruyucu	114	11,33	4,94	12,646	,000*	Tut.>A. Kor.
	Baskıcı	62	11,22	4,54			Tut.>Bas.
	Tutarsız	42	15,52	10,34			Tut.>Dem.
	Demokratik	212	10,25	3,48			
	Toplam	430	11,19	5,27			
Siber Zorba Kurbanı Olma	Aşırı Koruyucu	114	10,96	4,04	12,973	,000*	Tut.>A. Kor.
	Baskıcı	62	12,27	4,63			Tut.>Bas.
	Tutarsız	42	14,83	7,95			Tut.>Dem.
	Demokratik	212	10,47	3,33			
	Toplam	430	11,29	4,53			

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalık kurbanı olma düzeylerinin algılanan ebeveyn tutumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Bu farklılaşmanın hangi tutumlar arasında olduğunu inceleyebilmek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda, farklılaşmanın gerek siber zorbalık yapma da gerekse siber zorbalığa maruz kalma da tutarsız ebeveyn tutumu lehine gerçekleştiği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle ebeveynlerinin tutumlarını tutarsız olarak algılayan ergenlerin siber zorbalık sergileme ve siber zorbalık mağduru olma puanları, aşırı koruyucu, baskıcı ve demokratik tutum algılayanlara kıyasla anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

4. Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Düzeylerinin İnternet Kullanım Süresine Göre İncelenmesi

Ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin internetin günlük kullanım süresine göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Ergenlerin İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Zorbalık/Mağduriyet Düzeyleri

	Günlük Kullanım Süresi	N	Ortalama	S	F	p	Anlamlı Fark
Siber Zorba Olma	1 saatten az	58	10,06	3,31	10,551	,000*	4>1 sa. az
	1-2 saat	142	10,19	3,58			4>1-2
	2-4 saat	134	10,95	4,33			4>2-4
	4 saat ve üstü	96	13,69	8,07			
	Toplam	430	11,19	5,27			
Siber Zorba Kurbanı Olma	1 saatten az	58	10,10	3,14	9,801	,000*	4>1 sa. az
	1-2 saat	142	10,45	3,25			4>1-2
	2-4 saat	134	11,25	4,00			4>2-4
	4 saat ve üstü	96	13,30	6,54			
	Toplam	430	11,29	4,53			

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalık kurbanı olma düzeylerinin günlük internet kullanım süresine göre anlamlı farklılaştığı gözlenmektedir. Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu inceleyebilmek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda, farklılaşmanın hem siber zorbalık yapma da hem de siber zorbalığa maruz kalma da 4 saat ve üstünde internette kalanlar lehine gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu durum internet kullanım süresinin artışının, siber zorbalık eylemleri gerçekleştirmede ve siber zorbalık mağduru olmada etkili olduğunu göstermektedir.

5. Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Düzeylerinin Ebeveynlerinin İnternet Kullanımına Göre İncelenmesi

Ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin ebeveynlerinin internet kullanımına göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Ergenlerin Ebeveynlerinin İnternet Kullanımına Göre Siber Zorbalık/Mağduriyet Düzeyleri

	Ebeveyn İnternet Kullanımı	N	Ortalama	S	F	p	Anlamlı Fark
Siber Zorba Olma	Kullanmıyor	47	10,53	3,55	18,146	,000*	Çok>Kul.
	Az	129	10,31	3,98			Çok>Az
	Orta	218	10,90	4,14			Çok>Orta
	Çok	36	17,00	11,01			

	Toplam	430	11,19	5,27			
Siber Zorba Kurbanı Olma	Kullanmıyor	47	10,76	4,14	13,977	,000*	Çok>Kul.
	Az	129	10,21	2,71			Çok>Az
	Orta	218	11,34	4,25			Çok>Orta
	Çok	36	15,47	8,23			
	Toplam	430	11,29	4,53			

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalık kurbanı olma düzeylerinin, ebeveynlerinin internet kullanım durumuna göre anlamlı farklılaştığı gözlenmektedir. Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey Testi sonucunda, farklılaşmanın hem siber zorbalık yapma da hem de siber zorbalığa maruz kalma da ebeveyni “çok” internette kalanlar lehine gerçekleştiği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle ebeveyni aşırı internet kullanan ergenler, siber zorbalık bağlamında daha fazla sorun yaşayabilmektedirler.

6. Ergenlerin Siber Zorba Olma ve Siber Zorba Kurbanı Olma Düzeylerinin İnternet Kullanımının Kontrolüne Göre İncelenmesi

Ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin internet kullanımlarının kontrolüne göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Ergenlerin İnternet Kullanımının Kontrolüne Göre Siber Zorbalık/Mağduriyet Düzeyleri

	İnternet Kullanımın Kontrol Ediliyor mu?	N	Ortalama	S	t	p
Siber Zorba Olma	Evet	292	10,64	4,02	-2,625	,009*
	Hayır	138	12,35	7,12		
Siber Zorba Kurbanı Olma	Evet	292	10,81	3,71	-2,747	,007*
	Hayır	138	12,29	5,79		

*p<.05

Tablo 7 incelendiğinde siber zorbalık yapma ve siber zorbalık kurbanı olma düzeylerinin ergenin internet kullanımının kontrol durumuna göre anlamlı farklılaştığı gözlenmektedir. Bu farklılık siber zorbalıkta da siber zorbalık kurbanı olmada da internet kullanımı kontrol edilmeyenler lehine gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle internet kullanımı süre ya da içerik yönünden kontrol

edilmeyen ergenlerin siber zorbalık eylemleri gerçekleştirme ve siber zorbalık mağduru olma riski daha fazladır.

Tartışma ve Sonuç

Ergenlerin siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma düzeylerinin incelendiği araştırmada ergenlerin %22,1'inin son bir ay içerisinde en az bir defa zorbalık eylemi sergilediği, %13,5'inin ise son bir ay içerisinde en az bir defa zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Zorbalığın yaygınlığına ilişkin ipucu veren bu bulgu, alan yazınında daha önce yapılmış çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Özdemir ve Akar (2011) tarafından yapılan araştırmada, lise öğrencilerinin %14'ünün son bir ay içinde zorbalık kurbanı olduğu, %10'unun ise en az bir kez siber zorbalık eylemi gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Peker (2015) yaptığı çalışmada öğrencilerin %10,5'inin zorbalık eylemiyle başkalarını rahatsız ettiğini ve %17'sinin zorbalık mağduru olduğunu ortaya koymuştur. Dilmaç (2009) tarafından daha büyük yaş grubuyla yapılan çalışmada, katılımcıların %23'ünün en az bir defa siber zorbalık davranışında bulunduğu ve %55'inin hayatı boyunca en az bir defa zorbalıkla ilgili mağduriyet yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Patchin ve Hinduja (2006) yaptıkları çalışmada zorbalığın ağırlıklı olarak çevrimiçi ortamlarda meydana geldiğini ve ergenlerin %30'unun siber zorba kurbanı olduğunu ifade etmektedirler. Selkie, Fales ve Moreno (2016) tarafından farklı araştırmaların bir araya getirildiği meta-analiz çalışmasında, katılımcıların siber zorba olma oranlarının %1'i ile %41 arasında, siber zorba kurbanı olma oranlarının ise %3 ile %72 arasında değişkenlik gösterdiği bulunmuştur. Mevcut çalışma ve alan yazınındaki çalışmalar gerek siber zorbalığın gerekse siber zorbalık kurbanı olmanın çocuk ve gençler için azımsanamayacak bir risk olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının cinsiyet, algılanan ebeveyn tutumu, günlük internet kullanım süresi, ebeveynin internet kullanım durumu ve ergenin internet kullanımının kontrolüne göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Bulgular, tüm değişkenlerin gerek siber zorbalık eylemlerinde bulunma gerekse siber zorbalık kurbanı olmada etkili olduğunu göstermektedir.

Cinsiyet bağlamında erkeklerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalık kurbanı olma düzeylerinin kızlara kıyasla daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Balaban Salı ve diğerlerinin (2015) yaptığı araştırmada erkeklerin siber zorbalık düzeylerinin kızlara göre anlamlı farklılaştığı; mağdur olma puanlarının ise anlamlı olmasa da erkekler lehine daha yüksek olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Benzer bulgular Özdemir ve Akar (2011) tarafından ortaya koyulmuş, siber zorba olmanın erkekler lehine anlamlı farklılaştığı, zorbalık kurbanı olmanın ise anlamlı olmasa da erkekler lehine daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) yaptıkları çalışmada gerek zorbalık gerekse mağdur olma yönünden erkeklerin kızlardan daha yüksek puanlar aldıklarını tespit etmiştir. Mevcut araştırmayla tutarlı olan bu sonuçlar, erkeklerin siber zorbalığa ve zorbalık mağduru olmaya daha yatkın olduğunu göstermektedir. Ancak literatürde cinsiyetin siber zorba olmada ve siber zorbalıkla ilgili mağduriyet yaşamada farklı etkilere sahip olabileceğini gösteren çalışmalar da mevcuttur. Hinduja ve Patchin (2008) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin siber zorba ya da kurban olmayı anlamlı ölçüde farklılaştırmadığı görülmüştür. Li (2006) siber zorbalıkta erkekler lehine olan farklılaşmanın, siber zorbalık mağduriyetinde ortadan kalktığını, kız ve erkekler arasında farklılığın bulunmadığını ifade etmektedir. Bu durumun nedeni siber ortamlarda kimlik gizleme imkanının bulunması nedeniyle riskin iki cinsiyet için de geçerli olabilmesindedir (Li, 2007). Ma ve diğerlerine (2024) göre siber zorbalık kurbanı olmada erkeklerin kızlara göre daha riskli olmasının nedeni erkeklerin karşılaştıkları siber zorbalığa, duygusal patlamalar ve saldırgan davranış sergileme potansiyeli nedeniyle karşılık verme yatkınlığı taşımalarıdır. Cinsiyete göre elde edilen sonucun, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel etmenlere bağlı olarak gerçekleşebileceği düşünülmektedir. Ayrıca toplumlarda cinsiyete atfedilen rol, zorbalığın ve saldırganlığın normalleştirilmesine zemin hazırlayabilmektedir.

Algılanan ebeveyn tutumları bağlamında, ebeveynlerini tutarsız olarak algılayan ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin diğer tutumlara kıyasla daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Carson (2014) yaptığı çalışmada ebeveynlerin çocuklarına yaklaşım tarzlarının siber zorbalığı ve risk alma davranışını yordadığını tespit etmiştir. Buna göre otoriter tutum sergileyen ebeveynlere sahip olma siber zorbalığı düşük düzeyde yordarken, izin verici tutum sergileyen ebeveyne sahip olma yüksek düzeyde risk alma davranışını yordamaktadır. Erbiçer (2019) tarafından yapılan çalışmada otoriter-baskıcı ebeveyn tutumuna sahip kişilerin siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sabancı (2018) ise baskıcı, koruyucu ve ilgisiz ebeveyn tutumlarına sahip bireylerin siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu; siber zorbalık kurbanı olmada da baskıcı, koruyucu ve tutarsız ebeveyn tutumlarına sahip bireylerin daha çok risk altında olduğunu tespit etmiştir. İfade edilen bulgular mevcut araştırmayla kısmen tutarlılık göstermekle birlikte; ebeveyn tutumlarının

standartlarının net bir şekilde çizilememesi ve tutumların algılanan çerçeve ile tanımlanması bu bulgu açısından sınırlılık oluşturmaktadır.

Günlük internet kullanım süresi bağlamında, 4 saat ve üstünde internette kalanların siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin, daha az internet kullananlara kıyasla daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Hinduja ve Patchin (2008) tarafından yürütülen araştırmada çevrimiçi geçirilen sürenin siber zorbalık eylemleri sergileme ve siber zorbalık kurbanı olmayla pozitif ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Eker (2022) tarafından yapılan çalışma, internet kullanım süresi artışının siber zorbalık sergileme davranışını arttırdığını ortaya koymuştur. Cicioğlu (2014) ise problemlili internet kullanımının, kullanım süresine bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ileri sürmektedir. Benzer bulgular Sezer Efe ve diğerleri (2022) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında da ifade edilmektedir. Ma ve diğerleri (2024) yaptıkları çalışmada internet ve sosyal medya platformlarının aşırı kullanımının siber zorba olma ve siber zorbalık kurbanı olmada risk oluşturduğunu tespit etmiştir. Özellikle online savaş oyunu oynayan ergenlerin siber zorba mağduru olma olasılığı, çevrimiçi oyunları hiç oynamayan ya da diğer oyun türlerini seçen ergenlere göre daha yüksek gerçekleşmektedir (Ma ve diğ., 2024). Bu sonuçlar, mevcut araştırmada elde edilen kullanım süresinin artışı ile siber zorbalık ve siber zorbalık kurbanı olma durumlarının artışı bulgusuyla tutarlı görünmektedir. Ergenlerin zamanının büyük bölümünü geçirdiği sanal ortamlar riskler barındırmakta, karşılaşılan bu risklerle yeterince baş edilememesi sorunun boyutunu büyütebilmektedir. Ayrıca siber ortamlarda geçirilen sürenin artışı sosyal becerilere zarar verebileceği için, sağlıklı ilişki kurma fırsatı olumsuz etkilenebilmektedir.

Ebeveynin internet kullanımı yoğunluğu ile ergenin internet kullanımının denetimi bağlamında ortaya çıkan sonuçlara göre aşırı internet kullanan ebeveyne sahip olan ve internet kullanımı kontrol edilmeyen ergenlerin siber zorbalık ve siber zorbalık kurbanı olma riskleri daha fazladır. Mevcut araştırma ile paralel sonuçlara ulaşan Türkileri, Karlıer Soydaş ve Uçanok (2021) tarafından yapılan kapsamlı çalışmada, ebeveyn denetimi ve takibini yoğun olarak algılayan ergenlerin, siber zorbalık davranışlarına daha az yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aytaç, Uçan ve Baydur (2022) tarafından yapılan çalışmada internet kullanım süresi ve ebeveyn denetimsizliğinin siber zorbalık açısından risk teşkil ettiği bulgusu elde edilmiştir. Diğer bir deyişle internete ulaşımında hiçbir kısıtlama koyulmayan ve ebeveynleri tarafından kontrol edilmeyen ergenlerin internet bağımlılığının arttığı ve bunun siber zorbalık deneyimlerini

artırdığı tespit edilmiştir. Uludaşdemir ve Küçük (2021) ise siber zorbalığı önlemede dijital ebeveynlik kavramının benimsenmesi gerektiğini ileri sürerek, ebeveynin yapıcı desteğinin bu süreçte önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ergenlerin gelişiminde önemli role sahip olan ebeveynlerin, olumlu, destekleyici bir yaklaşımla davranışsal kontrol sağlaması ergenlerin siber zorbalık ve mağduriyet risklerini en aza indirebilmektedir. Bunun yerine ergen ile zayıf ilişkiler kurularak davranışsal kontrol yerine psikolojik kontrolün tercih edilmesi, siber zorbalıkla ilgili sorun yaşanmasına zemin hazırlayabilmektedir (Akdeniz ve Doğan, 2024). Alan yazınında yapılan çalışmalar mevcut araştırma ile tutarlı bir şekilde, ergenlerin siber zorbalığa ve siber zorbalık kurbanı olmaya karşı korunmasında ebeveynin olumlu model olmasını ve internet kullanımının doğru denetimini gerekli görmektedir.

Siber zorbalık ve mağduriyet ekseninde ulaşılan sonuçlar, siber zorbalığı önlemeyle ilgili ilk adımların ailede atılmasını işaret etmektedir. Ergen-ebeveyn arasında kurulan ilişkinin kalitesi, siber zorbalığı ve mağduriyeti önlemede büyük bir etkiye sahiptir (Akdeniz ve Doğan, 2024; Ma ve diğ., 2024). Çocuklarına yaklaşımda ihmalkâr olan, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına karşılık vermeyen ve ilgili olmayan ebeveynler, çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarını internet üzerinden karşılamasına zemin hazırlamaktadır. Kontrol edilmeyen ve kendini korumada yeterli beceriye sahip olmayan ergenler yanlış tercihler yapmakta, ilişkilerini bozacak zorbalık davranışları sergilemekte ve çoğu zaman mağduriyet yaşamaktadırlar. Netice itibariyle bir yapı olarak işlevselliği bozulan ailede, çocukların siber zorbalıkla ilgili olumsuz davranışlar edinme ve mağduriyet yaşama riski daha yüksektir (Çimen, 2018). Bu nedenle erken dönemlerden itibaren çocukların sosyal ve duygusal gereksinimleri karşılanmalı, kendini tanıma ve korumaya yönelik özdenetim becerileri desteklenmeli ve zorluklar karşısında baş etme mekanizması güçlendirilmelidir. Ebeveynlerin bu bağlamda kendilerini yetiştirmeleri, aile eğitimlerine dahil olmaları, ergen çocuklarıyla ilişkilerini güçlendirici çaba ve girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Ergenler, yetişkinlerin teknolojiyi sürekli kötülemelerini değil, yanlış kullanan insanlara odaklanılması gerektiğini ifade etmektedirler (Parris ve diğ., 2014). Bu nedenle ebeveynlerin internetin kullanımı hususunda kendilerini eğitmesi, dijital ebeveynlik becerileri edinmesi ve çocuklarının internet kullanımı konusunda yapıcı denetimler gerçekleştirmesi riskleri önleyici bir adım olabilecektir. Ayrıca internetin kullanımı konusunda ailede olumsuz rol modellerinin bulunmasının siber zorbalık açısından risk teşkil etmesi (Li, 2010), ebeveynlerin kendi kullanımları açısından taşıdığı sorumluluğu ortaya koymaktadır. Bu yüzden hem kendisi

internet kullanımıyla model olan hem de yapıcı bir yaklaşımla çocuklarını kontrol eden ebeveynler siber zorbalığın önlenmesine olumlu katkı sağlayabilecektir.

Siber zorbalığın önlenmesinde okul ve toplum temelli çalışmaların yürütülmesi önemlidir. Özellikle internet kullanım süresinin artışının siber zorbalık riskini artırdığı bulgusu, internet kullanımında özdenetimin önemini ortaya koymaktadır. Sosyal paylaşım platformlarında günlük 3 saat ve üzerinde zaman geçirenler, en fazla 1 saat zaman geçirenlerden daha fazla siber zorbalık sergilemektedirler (Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak, 2015). Bu nedenle okullarda ergenlerin özdenetim becerilerini güçlendirici, sosyal becerilerini ve yeterliliklerini geliştirici önleyici çalışmaların yapılması yerinde olacaktır. Ayrıca siber zorbalığın artışında akran reddi ve olumsuz akran çevresi önemli bir risk faktörü olduğundan (Akdeniz ve Doğan, 2024), akranlarla ilişkileri geliştirici bireysel ve grup odaklı görüşmeler yürütülmesi, duygu yönetimi ve problem çözme becerileri temelli müdahale çalışmaları organize edilmesi faydalı olacaktır. Siber zorbalığın önlenmesinde daha büyük ölçekli politikalar geliştirilmesi de önemli bir gerekliliktir. Bu kapsamda okullarda uygulanan programlarda teknolojinin sağlıklı kullanımı, siber riskleri tanıma ve bu risklerle baş etme ile ilgili konulara yer verilmesi önem arz etmektedir. Özellikle rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yapılandırılmasında sosyal becerileri, hayır deme becerilerini ve atılganlığı ön plana alan etkinliklere yer verilmesi önemli görülmektedir. Siber zorbalık, teknolojik gelişime paralel dinamik bir kavram olduğundan, araştırmacıların, siber zorbalıkla ilgili riskleri ve koruyucu faktörleri temel alan çalışmalara öncelik vermesi yararlı olacaktır. Araştırmalarda, siber zorbalıkla baş etmede erken dönemlerden itibaren gerekli olan donanımlara odaklanılması, ilkökul ve okul öncesi dönemleri hedefleyen çalışmalar yürütülmesi sonuçların kapsamını geliştirebilecektir.

Son olarak araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle araştırmanın Isparta iliyle sınırlı tutulması, sonuçların genellenebilirliğini kısıtlayıcı bir durumdur. Araştırmanın kesitsel model ile tasarlanması nedeniyle siber zorbalıkla ilgili nedensel ilişkiler kurulması mümkün olamamaktadır. Veri toplamada ağırlıklı olarak algılanan tutum ve davranışlar üzerinden hareket edilmesi ölçmenin sağlıklı ve kapsamlı yapılabilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenlerle yapılabilecek araştırmaların daha geniş ve kapsayıcı örneklemeler ile tasarlanması ve ölçmede yanlılığı azaltabilecek tedbirler alınması faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Akdeniz, B., & Doğan, A. (2024). Cyberbullying: Definition, prevalence, effects, risk and protective factors. *Current Approaches in Psychiatry*, 16(3), 425-438.
- Akgül, G. (2020). Siber zorbalığın nedenleri üzerine kuramsal açıklamalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 149-167.
- Aslan, M., & Polat, M. O. (2023). Tüm boyutlarıyla akran zorbalığı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43-82.
- Aytaç, Ö., Uçan, G., & Baydur, H. (2022). Aile iletişimi ve akran ilişkilerinin siber mağduriyet ve zorbalık üzerindeki etkisi: İnternet bağımlılığının aracı etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4), 440-451.
- Balaban Salı, J., Ergün Başak, B., & Baştürk Akça, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(2), 109-130.
- Bhat, C. S. (2008). Cyber bullying: Overview and strategies for school counsellors, guidance officers, and all school personnel. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 18(1), 53-66.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carson, R. (2014). *Adolescent cyberbullying in New Zealand and the implications of parenting styles* (Master's thesis). <http://ir.canterbury.ac.nz/handle/10092/9917>
- Cicioğlu, M. (2014). *Öğrencilerin problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr>
- Çimen, İ. D. (2018). Ergenlerde siber zorbalık, internet aile tutumu ve aile işlevselliğinin etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 19(4), 397-404.

- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilmaç, B. (2009). Psychological needs as a predictor of cyber bullying: A preliminary report on college students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1307-1325.
- Doğan, Ş. (2022). Okul temelli zorbalık önleme programlarının incelenmesi. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 8(6), 661-679.
- Eker, A. (2022). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve internet bağımlılığı*. (Tezsiz yüksek lisans projesi). <https://gcris.pau.edu.tr/handle/11499/45491>
- Erbıçer, E. S. (2019). Siber zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 190-222.
- Erden, M., & Akman, Y. (2012). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., & Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Finney, S. J. & Distefano, C. (2006). Non-normal and categorical data in structural equation modeling. In G. R. Hancock & R. O. Muller (Eds.), *Structural equation modeling: a second course* (pp. 269-314). Greenwich, Connecticut: Information Age Publishing.
- Hinduja, S. & Patchin, J.W. (2008). Cyberbullying: an exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156.
- Horzum, M.B., & Ayas, T. (2014) Orta öğretim öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorba ve sanal mağdur düzeylerinin yordanması. *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(2) , 21-36.

- Gohal, G., Alqassim, A., Eltyeb, E., Rayyani, A., Hakami, B., Al Faqih, A., Hakami, A., Qadri, A., & Mahfouz, M. (2023). Prevalence and related risks of cyberbullying and its effects on adolescent. *BMC Psychiatry*, 23:39.
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri*, 3(2), 175-181.
- Kaplan, B., & Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(1), 20-49.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27, 157-170.
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.
- Li, Q. (2010). Cyberbullying in high schools: A study of students' behaviors and beliefs about this new phenomenon. *Journal Of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(4), 372-392.
- Ma, J., Su, L., Li, M., Sheng, J., Liu, F., Zhang, X., Yang, Y., & Xiao, Y. (2024). Analysis of prevalence and related factors of cyberbullying–victimization among adolescents. *Children*, 11, 1193.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
- Özdemir, M., & Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(4), 605-626.
- Öztürk, M. O. (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.

- Parris, L. N., Varjas, K., & Meyers, J. (2014). “The internet is a mask’’: High school students’ suggestions for preventing cyberbullying. *Western Journal of Emergency Medicine*, 15(5), 587-592.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4,(2). 148-169.
- Peker, A. (2015). Analyzing the risk factors predicting the cyberbullying status of secondary school students. *Education and Science*, 40(181), 57-75.
- Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian Journal of Psychiatry-In Review*, 48(9), 583-590.
- Sabancı, Y. (2018). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaçlar*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr>
- Selkie, E.M., Fales, J.L., & Moreno, M.A. (2016). Cyberbullying prevalence among us middle and high school-aged adolescents: A systematic review and quality assessment. *Journal of Adolescent Health*, 58(2), 125-133.
- Sezer Efe Y., Erdem, E., Caner, N., Şener Taplak, A., Başdaş, Ö., & Bayat, M. (2022) Adölesanlarda siber zorbalık, internet bağımlılığı ve algılanan stres. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(2), 245-256.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376–385.
- Tarhan, N. (2010). *Var mı beni anlamak isteyen?* İstanbul: Timaş Yayınları.
- Türk, B., & Şenyuva, G. (2021). Şiddet sarmalı içinden siber zorbalık: Bir gözden geçirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 462-479.

Türkileri N., Karlıer Soydaş, D., & Uçanok, Z. (2021). Algılanan Ebeveyn İzlemesi, Siber Zorbalık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler Ergenin Cinsiyetine Göre Farklılaşıyor mu? *Psikoloji Çalışmaları*, 41(3), 959-989.

Uludaşdemir, D., & Küçük, S. (2021). Siber Zorbalığın Önlenmesinde Önemli Bir Kavram: Dijital Ebeveynlik ve Pediatri Hemşireliği. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 54-70

UNİCEF. (2019). Daha güvenli internet günü. <https://www.unicefturk.org/yazi/guvenliinternetgunu>

Varjas, K., Talley J., Meyers, J., Parris, L., & Cutts, H. (2010). High school students' perceptions of motivations for cyberbullying: An exploratory study. *Western Journal of Emergency Medicine*, 11(3), 269-273.

Extended Abstract

Introduction

Adolescents' increasing level for risk-taking and impulsivity during puberty leads to an intense experience of bullying (Bhat, 2008) and violent tendencies (Tarhan, 2010). Bullying, which can be examined under the category of violence (Gürhan, 2017), is defined as a deliberate and repeated attack by the strong on the weak (Olweus, 1993). Cyberbullying, which is closely related to traditional bullying, has become a significant risk factor for everyone (Li, 2007). In particular, the excessive or uncontrolled use of technology in recent years has increased cyberbullying (Türk & Şenyuva, 2021). While cyberbullying is similar to traditional bullying in origin, the main difference lies in the transfer of bullying to the virtual environment via information and communication technologies (Erdur-Baker & Kavşut, 2007). Cyberbullying is defined as the act of a person or group harassing a defenseless victim repeatedly over time through electronic communication means (Smith et al., 2008).

Individuals exposed to cyberbullying experience humiliation, shame, and fear while being excluded and isolated. Moreover, bullies often create an environment that encourages others to attack the victim as well (Balaban Salı, Ergün Başak, & Baştürk Akça, 2015). Victims of cyberbullying are psychologically negatively affected, and this impact can manifest physically, leading to somatization disorders (Horzum & Ayas, 2014). Additionally, individuals may suffer from psychological problems such as anxiety, depression, or suicidal thoughts due to cyberbullying (Rigby, 2003). Therefore, examining cyberbullying, which has serious effects on adolescents, is crucial.

Purpose

The fact that children and adolescents, who are a significant source of strength for all societies, face social and psychological problems due to cyberbullying is a negative situation. In particular, the increase in the types, severity, and prevalence of cyberbullying in parallel with technological advancements necessitates taking various precautions. This study aims to identify preventive and protective factors against cyberbullying by addressing the levels of cyberbullying in adolescents. In this context, cyberbullying is examined in terms of gender, perceived parental attitudes, daily internet usage time, parents' internet usage status, and the control of adolescents' internet usage.

Method

The study was conducted with 430 high school students continuing their education in the province of Isparta. Of the participants, 43.7% were female, and 56.3% were male. Data were collected using the "Cyberbullying and Online Aggression Survey Instrument" adapted to Turkish culture by Özdemir and Akar (2011), and a personal information form developed by the researchers. After data collection, outliers and normality assumptions were examined, and it was decided to use parametric analyses based on the evaluations. Accordingly, independent sample t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used for data analysis.

Results

The findings revealed that the average score for being a cyberbully was 11.19, while the average score for being a cyberbully victim was 11.29. It was determined that 22.1% of the adolescents participating in the study had engaged in at least one act of bullying in the past month, while

13.5% had been victims of bullying in the past month. Gender was found to influence both being a cyberbully and being a cyberbully victim, with male students being at higher risk for both. In terms of perceived parental attitudes, adolescents who perceived their parents' attitudes as inconsistent had higher levels of both cyberbullying and being a victim. Adolescents who used the internet for 4 or more hours daily had higher levels of both cyberbullying and being a victim compared to those who used it less. Furthermore, adolescents whose parents used the internet more frequently were found to have higher levels of cyberbullying and victimization. Finally, parental control over adolescents' internet usage was determined to be a significant factor in reducing the risks of both being a cyberbully and a victim.

Discussion and Conclusion

In the context of gender, it was concluded that male adolescents had higher levels of both cyberbullying and being a victim compared to females. This finding aligns with results in the literature (Balaban Salı et al., 2015; Erdur-Baker & Kavşut, 2007; Özdemir & Akar, 2011). However, different findings regarding gender also exist (Hinduja & Patchin, 2008; Li, 2006). The absence of significant gender differences in cyberbullying victimization may be due to the fact that the risk is valid for both genders due to the possibility of hiding one's identity in cyber environments (Li, 2007). In terms of perceived parental attitudes, adolescents who perceived their parents as inconsistent had higher levels of both cyberbullying and being victims compared to other parental attitudes. It is seen that different results are reached in the literature on parental attitudes (Erbiçer, 2019; Sabancı, 2018). This situation may be due to the fact that perceived parental attitudes make it difficult to make standard measurements. Regarding daily internet usage, adolescents who spent 4 or more hours online were found to be at greater risk of both cyberbullying and victimization. This finding is consistent with the literature (Eker, 2022; Hinduja & Patchin, 2008; Ma et al., 2024). This result suggesting that increased usage heightens the likelihood of involvement in bullying-related issues. Findings related to parental internet usage indicate that adolescents whose parents use the internet more frequently have higher levels of cyberbullying and victimization. Similarly, adolescents whose internet usage is not monitored by their parents are at greater risk of both bullying and victimization. A comprehensive study by Türkileri, Karlier Soydaş, and Uçanok (2021) concluded that parental supervision and monitoring are effective in preventing cyberbullying. Uludaşdemir and Küçük (2021) also emphasized the

importance of the concept of digital parenting in preventing cyberbullying. The findings highlight the necessity of parental support and supervision in preventing cyberbullying.